

VÍG ZOLTÁN*

A befektetésvédelem fejlődése Kínában

Az ISDS mechanizmus és Kína**

I. Bevezetés

Kína hosszú ideig Kelet-Ázsia domináns politikai, kulturális és gazdasági szereplője volt, ami történelmét is meghatározta. E történelmi örökség ellenére, jelenkori felemelkedése mégis meglepte a nyugati világot. Az újkorban, a hagyományos nyugati világnézet, egyfajta orientális szemszögből tekintett az országra: egy kuriózum, egzotikus de mégis maradi társadalom. A britt ópiumkereskedők áldozata a XIX. század végén, a Japán birodalmi ambíciók áldozata a XX. század első felében, a második felében pedig a maoizmusé. A XX. század utolsó évtizedeiben azonban Kína rohamos fejlődésnek indult, korábbi meglehetősen gyenge pozíciójából a világ egyik vezető gazdasági hatalmává nőtte ki magát. Ezzel pedig sikeresen túllépte a császári rendszer elmaradottságát, a hadurak káoszát, a maoista korszak túlzó és meggondolatlan intézkedéseit, és eljutott a mai állapotába. E felemelkedés okait nagyon sokan kutatták, és arra jutottak, hogy a siker titka főleg az olcsó, de jól szervezett munkaerőben, a rendelkezésre álló hatalmas nyersanyagforrásban, és az egységes politikai akaratban (mondhatjuk, központosított irányításban) rejlik. Ez utóbbinál nem szabad megfeledkezni arról, hogy az állam mindent megtett azért, hogy az előre kijelölt területeken, a szintén előre kijelölt iparágakat segítse pénzzel és technológiával. Tehát a külföldi tőke és technológia is fontos szerepet játszott az ország gazdasági felvirágoztatásában. A külföldi beruházásokat ösztönző szabályok egyik fő célja az volt, hogy a beruházótól megszerezzék a legújabb technológiákat.¹

A külföldi befektetések kapcsán sokszor merülnek fel viták a beruházó és a fogadó állam között, mely vitákat manapság már nem a fogadó ország bírósága szokta eldönteni, hanem valamilyen nemzetközi vitarendezési testület (választottbíróóság). Ezt a rend-

---

* adjunktus, SZTE ÁJTK Nemzetközi Magánjogi Tanszék

** A kutatást az EFOP-3.6.2-16-2017-00007 azonosító számú, Az intelligens, fenntartható és inkluzív társadalom fejlesztésének aspektusai: társadalmi, technológiai, innovációs hálózatok a foglalkoztatásban és a digitális gazdaságban című projekt támogatta. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap és Magyarország költségvetése társfinanszírozásában valósul meg.

¹ Ugyanakkor, az állam más módon is segített ezen technológiák „megszerzésében”.

szert angolul „investor-state dispute settlement (ISDS)” rendszernek nevezzük.² Kína, elképesztő gazdasági fontossága ellenére, meglehetősen kevés olyan ügyben szerepelt gazdasági felemelkedése óta, amelyet választottbírók igénybevételeivel oldottak meg. Ezért felmerül a kérdés, hogy miért ilyen kevés azon ISDS esetek száma amelyben Kína érintett. A tanulmány alapvetően erre keresi a választ. Ennek érdekében, először megvizsgálja a kínai befektetésvédelem történelmi gyökereit a XX. század elejétől, egészen az aktuális rendszerig. Külön kiemelés érdemelnek a Xi Jinping-féle reformtörvények, melyek az elmúlt éveket jellemezték. Ezt követi a Kínát érintő legfontosabb befektetésvédelmi jogesetek vizsgálata.

II. Kína gazdasága 1978 előtt

A kínai beruházásvédelem legfontosabb időszaka a posztmaoista éra, de azért érdemes röviden kitérni az azt megelőző időszakokra is a külföldi beruházásokat helyzetét illetően. Ezáltal meglesz a szükséges kontextus a későbbi fejlődéshez. A XX. század elején, az első kínai köztársaság kialakulásával érdemes indítani a vizsgálódást, ugyanis ez volt a modern Kína megszületésének időpontja, mind politikai, mind gazdasági értelemben. Természetesen a tanulmány nem szándékozik teljes részletességgel vizsgálni ezt az időszakot, ehelyett csak a releváns gazdasági aspektusokra fókuszál. A kommunista győzelmet megelőző 1911 és 1948/49 közötti időszakot több részre is bonthatjuk. Egyrészt beszélhetünk az 1911 és 1928 közötti republikánus, illetve hadúr időszakról, az 1928 és 1937 közötti Kuomintang és polgárháborús időszakról, az 1937 és 1945 közötti második kínai-japán háborúról, majd pedig az 1945 és 1948 közötti új polgárháborúról.

A XIX. században Kínát nem gyarmatosították hagyományos értelemben, de számos koncessziót kellett adnia külföldi érdekeltségűeknek. Hong Kong brit kézre jutott, Makaó Portugália birtoka lett, Tajvan japán gyarmattá vált, a Kwantung félsziget pedig japán „bérletbe” került. Az utóbbi kapcsán (ötvezve speciális vasút-jogokkal) Japán *de facto* kontrollálta Dél-Mandzsúriát, míg Észak-Mandzsúria orosz befolyás alatt állt. Végezetül pedig a Wehaiwei brit, a Kwangchouwan kikötő pedig francia birtokba került. Emellett számos kisebb koncesszióval bírtak a nagyhatalmak különböző kikötőkben, illetve Pekingben, a fővárosban. A területi koncessziókon túl más előjogokkal is rendelkeztek a külföldi hatalmak, beleértve különböző katonai és kereskedelmi privilégiumokat (mint például a vámok alacsonyan tartása). Ehhez járult továbbá a nagyhatalmak exkluzív joghatósága a saját állampolgáraik fölött. Az 1911-es forradalmat követő központi kormányzat életképtelennek bizonyult, és hamarosan az ország regionalizmusba fulladt, ahol különböző hadurak egyre nagyobb hatalomra tettek szert. A pekingi kormányok először még tettek kísérleteket arra, hogy éves költségvetési terveket készítsenek, de ezek hamarosan csak névleges tervekké váltak, megvalósításukra nem volt remény, hisz adószedési képességét is elvesztette az állam. Emiatt 1920 után nem is készült már csak tervezet sem egy nemzeti költségvetésről. Külföldi kölcsönök és hitelek tartották életben azt, ami még megmaradt a központi rezsimből. Ennek következtében nem beszélhe-

² A témával kapcsolatban lásd NAGY CSONGOR ISTVÁN (szerk.): *Investment arbitration and national interest. Council on International Law and Politics*. Indianapolis, 2018.

tünk nagy mértékű gazdasági vagy befektetési aktivitásról, különösen nem a külföld vonatkozásában.³ Ennek egyértelmű oka, hogy a potenciális külföldi befektetőknek valamelyik helyi hadúrral kellett megegyeznie, akiknek a hatalma szinte soha nem volt stabil. A stabilitás pedig talán a legfontosabb szempont egy külföldi befektető számára. Így a külföldi beruházások a külföldi állam ellenőrzése alatt álló kikötők és területekre összpontosultak.

A 1920-as évek második felében megerősödött a nacionalista mozgalom Dél-Kínában, ami 1926 és 1928 között gyakorlatilag sikeresen megszerezte Kína jelentős része felett az irányítást. Természetesen nem beszélhetünk itt abszolút kontrollról: a Kuomintang hatalma nagyrésztben a „szövetséges” hadurakra épült, és még számos terület más kezekben volt. Ennek ellenére ezt az időszakot, a korábbihoz képest, a pénzügyi és gazdasági megerősödés jellemezte. Kína szoros gazdasági kapcsolatokat épített ki Németországgal, fegyvereket vásárolt nyersanyagokért cserébe, és egyéb hadsereggel kapcsolatos segítségre tett szert. Ezen túl pedig ipari kérdésekben is segítettek Kína modernizációját, erre jó példa az 1936-os Hároméves Terv, ami német segítséggel Kína nehéziparát fejlesztette.⁴ Belföldi szempontból pedig a Kuomintang számos pénzügyi és egyéb reformot eszközölt, változó sikerrel. Habár a stabilitás jelentősen javult, a fokozódó polgárháborús helyzet a kommunista partizánokkal és még létező hadurakkal, illetve a Japán ambíciók veszélye, gátolta a fejlődést és a jelentősebb külföldi beruházásokat. Ennek egyik jele volt hogy a legtöbb belföldi befektetés nem új vállalkozásokba történt, hanem földvásárlásba, ami stabilabb befektetésnek minősült.⁵

Ami a külföldi befektetőket illeti ebben az időszakban, meg kell említeni, hogy Kínában hagyományosan az volt a domináns nézőpont egészen az 1920-as évek végéig, hogy a külföldi befektetés hasonló „trükk” mint a korábbi koncessziók, és alapvetően az ország gazdasági alávetését és kizsákmányolását célozza. A Kuomintang vezetői (habár mind Sun Yat-sen és Chiang Kai-shek alapvetően tartottak a 19. századi kihasználás megismétlődésétől) idővel viszont felismerték, hogy a külföldi tőke, beleértve a magántőkét is, hasznos eszköz lehet az ország modernizálására és a gazdaság fejlesztésére. Így az 1930-as évekre Kína lényegesen jobban fogadta a külföldi befektetéseket. Ezt jól példázza, hogy míg 1927-ben a külföldi magánbefektetések elsöprő többsége a Japán befolyás alatt alá Mandzsúriában, és a külföldi birtokban lévő kikötővárosokban, illetve egyéb „treaty port”-okban történt, addig az 1930-as években fokozatosan csökkent ezek aránya, habár az összbefektetés nem nőtt lényegesen egészen 1934-ig. Ettől az évtől kezdve egészen 1937-ig, látványosan megnőtt a külföldi tőke beáramlása, főképp a vasúti fejlesztések következtében. Ezen kívül, különösen sikeres ágazatok voltak még a textilgyártás (különösen a gyapot feldolgozása), és a gépészeti termékek gyártása, ahol szintén jelentős mértékű magánbefektetések történtek külföldi cégek által.⁶ Ennek a fellendülésnek véget vetett az 1937-ben kezdődő második kínai-japán háború, ami káoszba taszította az országot. Az 1937 és 1945, valamint az 1945 és 1948 közötti idő-

³ YOUNG, ARTHUR NICHOLS: *China's Nation-building Effort, 1927–1937: The Financial and Economic Record*. Stanford University. 1971. 3–4. 3–11. pp.

⁴ BIAN, MORRIS L.: *The Making of the State Enterprise System in Modern China*. Harvard University Press. 2005. 53–55. pp.

⁵ YOUNG 1971, 290–291. pp.

⁶ YOUNG 1971, 360–361, 365–367. pp.

szakokra nem térünk ki részletesen, mivel a bizonytalan politikai helyzet miatt nem történtek jelentősebb külföldi beruházások.

A maoista időszakban, ami 1948-tól egészen 1978-ig tartott, kezdetekben teljes tervgazdálkodásról nem beszélhetünk. A kezdeti években a vidéki területeken különböző mértékben működött a piacgazdaság (kiegészítve a központilag irányított tervutasításos rendszert), és többé-kevésbé sikeresnek is bizonyult.⁷ Ezzel együtt viszont 1948-at követően gyorsan visszatértek az 1930-as évek elején elhagyott nézetek, miszerint a külfölddel való kereskedelem, illetve a külföldi befektetés veszélyes dolog, az állam szuverén hatalmát veszélyezteti. Így a maoista rendszer egyik célkitűzésévé vált a minél inkább elzárt, önfenntartó gazdaság. Ezt nem tudta teljes mértékben megvalósítani a belső tőke hiánya miatt és az ország korábbi kaotikus helyzete következtében, így alapvetően rá volt szorulva a Szovjetunióval való baráti gazdasági kapcsolatra.⁸ A tervgazdálkodásos rendszer is elkezdett kiépülni, az 1950-es évekre államosították a mezőgazdaságot és a vidéki ipart is, ezzel megszüntetve a kezdeti időszak hibrid gazdálkodását.⁹ Ezt viszont a „Nagy ugrás” követte, ami katasztrofális következményekkel járt. Ennek keretében ugyanis megpróbálták az alapvetően még mindig mezőgazdasági alapokon nyugvó országot rohamtempóban iparosítani. Ez a kísérlet elbukott, és alapjaiban rengette meg a kínai gazdaságot.¹⁰ Ez után pedig a „Harmadik Front” következett. Az 1960-as évek elejétől kezdve a pártvezetés úgy gondolta, hogy minden régiónak gazdaságilag önellátónak kell lennie, ha esetlegesen háborúba kerülne az ország. Ez tovább csökkentette az ipari hatékonyságot, de egyben decentralizálta is a gazdaságot.¹¹ A problémák csúcspontját pedig a „Kulturális Forradalom” évtizede hozta. Ezalatt az idő alatt Kínában gyakorlatilag hanyagolták a gazdasági fejlesztést, ami miatt, a korábban is már gyengélkedő gazdaságot, további stagnálás sújtotta. Míg a világ legtöbb országában növekedett a GDP, Kínában nem ez történt.¹² Mao 1976-os halálát követően egyértelművé vált, hogy radikális gazdasági reformokra van szükség, és ebbe beletartozott a külföldi befektetés szerepének újraértékelése is.

III. A nyitás politikája

Deng Xiaoping, hatalomra jutását követően, 1978-ban a központi kormányzat elhatározta, hogy a továbbiakban a hangsúly ne az ideológiai mozgalmakon, hanem a gazdasági fejlődésen legyen. Ebben az évben kidolgozásra került egy tízéves gazdasági terv, ami

⁷ GARNAUT, ROSS: *40 years of Chinese economic reform and development and the challenge of 50*. In: *China's 40 years of reform and development, 1978-2018* (Ross Garnaut, Ligang Song, Cai Fang). Australian National University Press. 2018. 30. p.

⁸ JIA, WEI: *Chinese Foreign Investment Laws and Policies: Evolution and Transformation*. Quorum Books. 1994. 3. p.

⁹ MORRISON, WAYNE M.: *China's Economic Rise: History, Trends, Challenges, and Implications for the United States*. Congressional Research Service. 2013. 6. p.

¹⁰ GARNAUT 2018, 30. p.

¹¹ HOFMAN, BERT: *Reflections on 40 years of China's reforms*. In: *China's 40 years of reform and development, 1978-2018* (Ross Garnaut, Ligang Song, Cai Fang). Australian National University Press. 2018. 54. p.

¹² LIU, WEI: *GDP and the new concept of development: Understanding China's changing concept of development in regards to GDP after the reform and opening-up*. In: *China's 40 years of reform and development, 1978-2018* (Ross Garnaut, Ligang Song, Cai Fang). Australian National University Press. 2018. 68. p.

relatív szabadelvűnek volt tekinthető, de végül mégsem ez, hanem egy kevésbé ambiciózus terv lett elfogadva. Ez a terv viszont szintén tartalmazott lényeges könnyítések a külföldi befektetések vonatkozásában. Ez annak köszönhető, hogy a kínai vezetés felismerte, hogy Kelet-Ázsia környező országainak a gazdasági sikerében jelentős szerepet játszott a külföldi tőke aktív bevonása. Mivel Kína sem akart lemaradni ezen országokhoz képest a gazdasági fejlődésben, egyértelművé vált, hogy a külföldi befektetések fogják az egyik főszerepet játszani az ország felemelkedésében.¹³ Az ezzel elinduló fejlődési időszakot háromféle aspektusból érdemes vizsgálni: központi jogalkotás, zónapolitika és nemzetközi egyezmények.

Első vizsgálendő aspektus a központi jogalkotás (törvényhozás). Itt három törvényt érdemes kiemelni. Az első az 1979-es beruházási törvény volt. Ez a törvény alapvetően az olyan kínai-külföldi közös vállalkozásokra koncentrált, amelyek önálló jogi személyiséggel is rendelkeznek. Habár lényeges lépcső volt a fejlődésben, sok hiányossága volt (pl. kötelező kínai partner). Ezt követte az 1986-os törvény a teljesen külföldi tulajdonban lévő vállalkozásokról, illetve az 1988-as beruházási törvény, ami önálló jogi személyiséggel nem rendelkező kínai-külföldi közös vállalkozásokra vonatkozott. Ez a három törvény határozta meg évtizedeken keresztül a külföldi beruházások alapfeltételeit Kínában. 2000/2001-ben pedig mindhárom módosításra is került, jelezve hogy új törvény helyett a kínai állam inkább a régi hármastörvény frissítését preferálja. Ezek a törvények továbbá tartalmaztak olyan klauzulákat is, amelyek a külföldi befektetések védelmét célozták.¹⁴ Itt tehát látható, hogy a kínai állam elsődleges fontosságúnak tekintette a belföldi jogalap megerősítését a külföldi tőke számára.

A 2000-es évek eleji módosításokat követően a három befektetési „alaptörvényt” (illetve a tajvani befektetőkre vonatkozó törvényt) 2016. szeptember 3-án ismételtlen módosította a kínai törvényhozás, meglehetősen rövid hatályba lépési idővel (2016. október 1.). Ezeket a módosításokat azért érdemes kiemelnünk, mert lényegesen átalakították a Kínába irányuló beruházást. Az eredeti elképzelésben eseti alapú jóváhagyási rendszer volt, ami még a 70-es, 80-as évekbeli óvatos nyitási politikát testesítette meg (ahogy az első generációs BIT-ek is). Ebben a rendszerben a külföldi befektetőnek először a releváns hatósághoz kellett fordulnia (ezt a szerepet tipikusan a kínai Kereskedelmi Minisztérium helyi kirendeltségei és kapcsolódó szervei játszották), és attól kellett engedélyt szereznie a vállalkozás létrehozására, valamint minden további módosításra, változásra ami a vállalkozást érintette. Hagyományosan ezeknek a hatóságnak nagyon tág hatásköre volt, gyakorlatilag szabadon kérhették bármilyen releváns dokumentum (mint például az alapító okirat, a vállalkozásban lévő tulajdonhányad átruházása vagy adásvétele, bejegyzett tőke regisztrálásáról szóló megállapodás, stb.) megváltoztatását a befektetőtől. Közös vállalkozások kapcsán ezek a beavatkozások sokszor ahhoz vezettek, hogy a felek nem tudtak teljes szerződéskötési és vállalkozási autonómiát élvezni, különösen azokban az esetekben ahol kínai-külföldi közös vállalkozásokról volt szó. Továbbá, a hosszadalmas, elhúzódó tárgyalások az érintett hatóságokkal jellemzően

¹³ JIA 1994, 3-4. pp.

¹⁴ WANG, GUIGUO: *China's Practice in International Investment Law: From Participation to Leadership in the World Economy*. 2009/34 (Issue 2) *Yale Journal of International Law*. 576–577. pp.

meghosszabbították bármiféle tranzakció vagy egyéb elképzelés kivitelezését.¹⁵ Ez a rendszer azt mutatja, hogy Kína valójában mennyire skeptikusan kezelt mindenféle külföldi befektetést az ország látszólagos megnyitása után is. Kérdéses viszont, hogy ez ténylegesen érintette-e a vitarendezési hajlamot, hisz a külföldi befektetések látszólag töretlenül elvoltak ezzel a nehézkes rendszerrel egészen 2016-ig. Tehát nem mondható, hogy ez a megoldás lényegesen csökkentette volna a befektetési hajlamot a külföldi befektetők körében (ami közvetetten alacsony ügyszámhoz is vezetett volna természetesen).

Az új modell központi elemét az úgynevezett negatív lista képezi. Ennek alapján csak akkor van szükség a korábbi eseti alapú elbírálást magába foglaló szisztéma alkalmazására, ha a külföldi befektető egy meghatározott, kiemelt fontosságú, szektorba kíván befektetni. Ezeket a szektorokat és ágazatokat a releváns kínai hatóságok taxatív módon nyilvántartják két katalógusban. Az egyik ilyen katalógus nemzeti listaként funkcionál, míg a másik konkrétan a speciális szabadkereskedelmi zónákra vonatkozik. Érdekes adalék, hogy létezik egy kedvezményes lista-katalógus is, amiben az olyan szektorok vannak kiemelve, amelyek fejlesztése a katalógus élettartama alatt különösen fontosnak lettek ítélve.¹⁶ Ezt leszámítva, más szektorok kapcsán sokkal lazább szabályok vonatkoztak külföldi befektetőkre ettől kezdve. Először is, a korábbi tárgyaló hatóság felé innentől kezdve csak bejelentési kötelezettség áll fenn. A vállalkozás létrejöttének menetében, a szükséges dokumentumokat vagy a cégnév regisztráció után (de még a vállalkozási jogosítvány kiadása előtt) kell megküldeni a hatóságnak, vagy pedig harminc napon belül a vállalkozási jogosítvány kiadását követően. Hasonlóképpen, ha bármilyen változás történik a vállalkozásban, 30 nap áll a befektető rendelkezésére, hogy kitöltse az előírt dokumentumokat és ezzel jelentse a változást a hatóság felé. Ezek a folyamatok is lényegesen egyszerűsödtek, a dokumentumokat online kitöltheti és beadhatja a befektető, és három munkanapon belül lezárják a megindult eljárást. Főszabály szerint a hatóság nem végez mélyreható vizsgálatot, ehelyett arra fókuszál, hogy a beadott dokumentáció alapján a vállalkozás a negatív listába eső szektorhoz tartozik-e vagy sem, illetve, hogy formálisan minden szükséges adat beszolgáltatásra került-e. Ugyanakkor, ez nem jelenti azt, hogy a hatóság nem szólhat bele valamilyen formában a vállalkozás működésébe. A hatóság bármikor végrehajthat szűrőpróbaszerű vizsgálatokat, és ha úgy találja, hogy a vállalkozás nem a beadott dokumentumokban leírtaknak megfelelően végzi tevékenységét, utasíthatja a vállalkozást a szabályszerű működésre egy meghatározott időtartamon belül és/vagy bírságot szabhat ki. Ha pedig kiderül, hogy a vállalkozás engedély nélkül tevékenykedik egy negatív listás szektorban, a hatóság egyenesen utasíthatja a vállalkozást a tevékenysége megszüntetésére, vagy akár magát a vállalkozást is felszámolásra kényszerítheti. Továbbá, ha a fent leírt problémák közül bármelyik jelentkezik a vállalkozás kapcsán, akkor a vállalkozást és a mögötte álló befektetőt vagy befektetőket fekete listára helyezi a hatóság a saját belső rendszerében.¹⁷ Ez a rendszer lényegesen kiszámíthatóbb a korábbi önkényes módszernél, viszont

¹⁵ ZHANG, JIE, YANG, KATHERINE: *China Amends Its Foreign-Investment Laws, Officially Reforming Its More Than Three-Decade-Old Foreign-Investment Approval Regime*. 2016. <https://www.reedsmith.com/en/perspectives/2016/09/china-amends-its-foreigninvestment-laws-officially> (Letöltés dátuma: 2019. 08. 12.)

¹⁶ Aktuális listák elérhetők itt: <https://www.china-briefing.com/news/chinas-2019-negative-lists-encouraged-catalogue-foreign-investment/> (Letöltés dátuma: 2019. 08. 12.)

¹⁷ ZHANG, YANG 2016.

érezhető, hogy a kínai állam azért valamilyen szinten meg kívánja tartani korábbi kontrollját a külföldi befektetések felett, legalábbis a számára stratégiaileg fontosnak ítélt ágazatokban. Ennek következtében viszont még mindig nem hívhatjuk teljesen külföldi befektető barátoknak még a szisztémát, hisz a kereskedelmi minisztérium és kapcsolódó hatóságok utólagos beleszólása meglehetősen tág maradt.

Folytatva a második aspektussal, a zónapolitika alatt azt kell értenünk, hogy az úgynevezett FDI („foreign direct investment”, külföldi közvetlen befektetések) kapcsán a kínai vezetés egy progresszív politikát fogalmazott meg regionális alapon. Tehát nem az egész országra vonatkozóan tettek gazdasági engedményeket, engedték be a külföldi befektetéseket, hanem fokozatosan haladva, bizonyos régiók és városok ugródeszkaként való felhasználásával. Ezt a politikát nem túl nehéz összegezni, elég egyértelműen látszik a fejlődéstörténete. Összességében négy fázisra oszthatjuk: speciális gazdasági zónák (1979-1983), tengerparti nyitási zónák (1984-1991), belső és határvárosok (1992-1999), és a középnyugati terület (2000 utáni időszak). Az első fázisban a Guangdong és Fujian régióban kezdtek kísérletekbe, melyek során növelték a helyi kormányzat gazdasági autonómiáját, és különböző adókedvezményeket nyújtottak külföldi befektetéseknek azok kezdeti szakaszában, egyéb kedvezmények mellett. A második fázisban elemezték az elmúlt négy év tapasztalatait, aminek alapján adókedvezményeket nyújtottak külföldi befektetéseknek meghatározott övezetekben. Ezt később kiegészítették, és bizonyos nyílt tengerparti területeken és városokban közvetlenül alkalmazták a speciális gazdasági zóna egy kicsit már kifejlesztett szabályait. A harmadik és negyedik fázisban ez a folyamat tovább haladt, fokozatosan kiterjesztve a különböző kedvezményesen kezelt területeket.¹⁸ Itt egyértelműen megfigyelhetjük, hogy Kína először a klasszikusan megközelíthető régióival (tehát a tengerparti kikötőivel) indította a nyitását, majd fokozatosan haladt a szárazföld belseje felé.

A harmadik és utolsó vizsgálendő aspektus Kína nemzetközi egyezményei. Ezen a témán belül alapvetően a kétoldalú beruházási egyezményekkel („bilateral investment treaty” – BIT) érdemes foglalkozni. Kína szempontjából két generációra oszthatjuk ezeket az egyezményeket. Az első generációs beruházásvédelmi egyezmények az 1980-as és 1990-es évek termékei voltak, kezdve az 1982-es Svédországgal, és az 1984-es Romániával kötött megállapodásokkal. Ezek mind eljárásjogi, mind anyagi jogi szempontból korlátozottak voltak, és ez a trend folytatódott is a nyolcvanas évek során, amikor több hasonló BIT született. Az eljárásjogi aspektus kapcsán érdekes módon tipikusan vagy nem rendelkeztek választottbírói klauzulával, vagy pedig csak a kisajátítást követő kompenzáció összege kapcsán lehetett választottbíróshoz fordulnia a külföldi befektetőnek. Ez természetesen nem volt kedvező a befektető számára, hisz a belföldi jogorvoslat a nyolcvanas évek Kínájában még sok kívánnivalót hagyott maga után. További adalék, hogy anyagi jogi és fogalmi téren is hiányosak voltak ezek a megállapodások. Több esetben a nemzeti elbánás nem volt biztosítva, más esetekben pedig nem volt egyértelműen meghatározva a befektetés és a befektető fogalma.¹⁹ Itt

¹⁸ ZHANG, XIUPING, CORRIE, BRUCE P.: *Investing in China and Chinese Investment Abroad*. Springer. 2018. 13–14. pp.

¹⁹ ELIASSON, NILS: *Chinese investment treaties, A procedural perspective*. In: *Foreign Investment and Dispute Resolution Law and Practice in Asia* (Vivienne Bath, Luke Nottage). Routledge. 2012. 3–4. pp.

már felfedezhetjük az első potenciális okát (legalábbis részben) annak, hogy miért is lehet ilyen kevés ISDS ügye Kínának. A legkorábbi BIT-ek láthatóan alkalmatlanok voltak az efféle vitarendezéshez.

Ahogy az ország egyre jobban nyitott a világ felé, úgy a beruházásvédelmi egyezmények is fejlődtek, és hamarosan elérkezett az úgynevezett második generáció. Ezt a váltást az 1998-as Kína-Bardados BIT-től kezdve észlelhetjük. Az ezután következő BIT-ek már többé-kevésbé orvosolták az első generáció hiányosságait. Például a 2000-es Botswana-val kötött BIT teljesen szabad kezet adott a befektetőnek, hogy milyen befektetésével kapcsolatos kérdésekből csinál jogvitát, bármilyen befektetéshez tartozó jogvita okán fordulhatott választottbíróshoz, sőt még választhatott is az ICSID és az UNCITRAL eljárásai között. Ezt követték a 2001-es Hollandiával, és 2003-as Németországgal kötött BIT-ek, melyek már szinte teljesen megegyeztek a nyugati világban bevett klasszikus BIT-ekkel, mind eljárásjogi, mind anyagi jogi vonatkozásban.²⁰ Véleményünk szerint ez a nyitás részben összekapcsolható Kína gazdasági megerősödésével és a kínai tőke feltűnésével. Így már Kínának is érdekévé vált az olyan befektetésvédelmi egyezmények megkötése, amelyek a saját befektetőiket is kellően védik.

További adalék a nemzetközi egyezményekhez a multilaterális megállapodások kérdése. Habár klasszikusan BIT-ek szabályozzák a befektetésvédelmi kérdéseket a szerződő államok között, Kína is kötött néhány olyan multilaterális egyezményt, amelyek tartalmazznak beruházásvédelemmel kapcsolatos rendelkezéseket. Ilyen például a 2009-es APTA befektetési egyezmény, amit Kína, Dél-Korea, Laosz, Banglades és Srí Lanka is aláírt.²¹ Ehhez társul a 2009-es ASEAN-nal kötött kereskedelmi egyezménye Kínának (ami a 2002-es keretegyezményt követte), amiben már helyett kapott a befektetésvédelem is.²² Végezetül pedig született egy háromágú befektetési egyezmény Kína, Korea és Japán között 2012-ben.²³ Tehát egyértelműen megfigyelhető egy olyan tendencia, hogy gazdasági ereje növekedésével Kína egyre jobban hajlandó nyitni más országok felé befektetési kérdésekben, hiszen a saját, növekvő számú befektetőinek is az az érdeke világszerte.

Összességében tehát elmondható, hogy Kína hánytatott XX. századi sorsa következtében, a befektetésvédelem területén meglehetősen későn érték el a nyugati színvonalat. 1978-at megelőzően nem beszélhetünk lényegi haladásról történelmi attitűdök és ideológiai okok miatt, a reformidőszak kezdetét követően pedig még szükség volt több mint két évdziedre mire a kapitalista modell, és vele együtt a modern befektetésvédelem teljesen ki tudott épülni. Így ezek a történelmi okok is állhatnak a kis számú ISDS ügy mögött.

²⁰ ELIASSON 2012, 4. p.

²¹ UNCTAD <https://investmentpolicy.unctad.org/international-investment-agreements/treaties/treaties-with-investment-provisions/3269/apta-investment-agreement-2009> (Letöltés dátuma: 2019. 08. 13.)

²² UNCTAD <https://investmentpolicy.unctad.org/international-investment-agreements/treaties/treaties-with-investment-provisions/3272/asean-china-investment-agreement> (Letöltés dátuma: 2019. 08. 13.)

²³ UNCTAD <https://investmentpolicy.unctad.org/international-investment-agreements/treaties/treaties-with-investment-provisions/3302/china---japan---korea-republic-of-trilateral-investment-agreement-2012> (Letöltés dátuma: 2019. 08. 13.)

IV. ISDS esetjog

A történeti fejlődés áttekintését az esetjog vizsgálata követi.²⁴ Habár Kínának nem volt túl sok ügye, ettől eltekintve egyfajta szelekciót érdemes végezni, hisz nem mindegyik ügy volt teljesen nyilvános, és nem mindegyik feltétlen releváns kutatásunk szempontjából.

Elsőként azokat az eseteket elemezzük, melyeknél a beruházó, azaz a felperes, kínai volt. Ezek közül az első kiemelhető ügy a *Tza Yap Shum v. Peru*.²⁵ Ez volt az első olyan ISDS ügy ahol Kína a befektető országaként szerepelt. A felperes kínai fél 90%-os közvetett tulajdonában volt egy perui cég, a TSG del Perú S.A.C (továbbiakban TSG). Ez a vállalat főképp haltermékek gyártásával és azok ázsiai országokba való exportálásával foglalkozott. Ugyanakkor, érdemes kiemelni, hogy ezt teljesen közvetett módon végezte, harmadik feleknek szervezte ki a tényleges procedúrákat, maga a cég csak szervezési és pénzügyi feladatokat végzett. A cég ezen tevékenységét 2002 és 2004 között folytatta. 2004-ben viszont adóhatósági vizsgálat alá került a perui hatóságok részéről. Ez eredetileg csupán egy rutin vizsgálat lett volna (a cég ugyanis adóvisszatérítést kérelmezett az elmúlt két év ügyletei kapcsán), de az adóhatóság megállapította, hogy a könyvelés nem stimmel, azaz az eladások nincsenek összhangban a beszerzett nyersanyagokkal, vagyis a cég alul-jelentette az eladásokat. Ennek következtében az adóhatóság ideiglenes intézkedésként befagyasztotta a cég perui pénzügyi tevékenységét, és megállapított több adóhátralékot és bírságot. Ezeket az intézkedéseket nem kísérte semmiféle érdemi vizsgálat az adóhatóság végrehajtási szerve részéről, hanem azonnal végrehajtásra kerültek. Az intézkedések következtében a TSG nem tudott perui bankokat igénybe venni a működéséhez, és emiatt katasztrofálisan zuhantak az eladásai is. Ez ahhoz vezetett, hogy csak 2005 márciusában, miután adó újrasztrukturálást kérelmezett a cég, kerültek felfüggesztésre az intézkedések. Viszont jelentős károk keletkeztek az elmúlt egy év alatt. A kínai befektető emiatt úgy vélte, hogy ezek az intézkedések közvetett kisajátítást eredményeztek, megszegték a tisztességes és méltányos bánásmód és a teljes védelem és biztonság elvét, amit az 1994-es Kína-Peru BIT tartalmazott, és így ez is képezte a jogalapot a választottbírói eljáráshoz. Peru kezdetben elutasította az ICSID választottbírói joghatóságát két érv alapján: egyrésztől tagadta, hogy a BIT értelmében befektetésnek minősült a cég, továbbá hivatkozott arra is, hogy a BIT alapján csak olyan kérdésekben lehet választottbírói eljárás fordulni, melyek a kisajátítással kapcsolatos kártalanítás mértékéhez kapcsolódnak. Vagyis itt az előző fejezetben leírtak egyértelműen kiolvashatók, a Kína-Peru BIT egy elsőgenerációs kínai BIT volt, és ebben az esetben a korlátozott jellege látszólag vissza is ütött a kínai félre. Ugyanakkor, a választottbírói eljárás meglehetősen lazán értelmezte a BIT-et, megállapítva hogy a vállalat

²⁴ Összehasonlításképpen, a Magyarországot érintő beruházásvédelmi ügyek vonatkozásában lásd NAGY CSONGOR ISTVÁN: *Hungarian cases before ICSID tribunals: the Hungarian experience with investment arbitration*. 2017/58 (Issue 3) *Hungarian Journal of Legal Studies*. 291–310. pp. Közép-Európa vonatkozásában lásd NAGY CSONGOR ISTVÁN: *Central European Perspectives on Investor-State Arbitration: Practical Experiences and Theoretical Concerns*. In: *Second Thoughts: Investor State Arbitration between Developed Democracies* (de Mestral, Armand. McGill-Queen's University Press. 2017. 309–332. pp. NAGY CSONGOR ISTVÁN (szerk.): *Investment arbitration in Central and Eastern Europe: Law and Practice*. Edward Elgar Publishing. 2019.

²⁵ UNCTAD <https://investmentpolicy.unctad.org/investment-dispute-settlement/cases/255/tza-yap-shum-v-peru> (hozzáférve 2019. 07. 29.)

befektetésnek minősül, és hogy az egyezmény valójában kiterjed minden olyan kérdésre amelyek a kisajátításhoz jellemzően kapcsolódnak („not only the mere determination of the amount but also other issues that are normally inherent in an expropriation.”). Ezáltal tehát megállapította a saját joghatóságát. A választottbíró végül a kínai befektető javára ítélt, megállapítva hogy a perui adóhatóság által hozott ideiglenes intézkedések (amiket később jóváhagyott a perui adóbíró is) önkényesnek minősültek, kisajátításnak tekintendők és lényegesen hátráltatták, ellehetlenítették a cég működését. Az önkényességet arra alapozta, hogy a perui adóhatóság nem járt el ésszerű és elvárható körülményekkel, a végrehajtási szerve pedig nem igényelt elvárható módon szükséges pluszinformációkat a vizsgáló szervtől, csupán végrehajtotta a döntését. A kisajátítást pedig azzal indokolta, hogy Peru nem hivatkozhat arra, hogy csak ideiglenesek voltak az intézkedések (eredetileg egy évig, amit aztán meghosszabbítottak további két évvel), illetve hogy felfüggesztésre kerültek, mivel az utóbbi csak a TSG önálló lépéseinek volt köszönhető. Peru nem hivatkozhat a kárt szenvedő fél ésszerű válaszreakciójára azért, hogy tompítsa a saját kisajátító magatartását.

Második esetünk a *China Heilongjiang v. Mongolia* ügy.²⁶ Ebben három kínai befektető perelte Mongóliát, az 1991-es Kína-Mongólia BIT-re hivatkozva, mivel Mongólia visszavonta az irányításuk alatt álló cég működési engedélyét a Tumurtei vasércbánya vonatkozásában. Mivel nem került nyilvánosságra az ítélet, így pontos részleteket nem ismerünk. Viszont az Investment Arbitration Reporter jelentése alapján a hágai Állandó Választottbíró szigorúan értelmezte a BIT választottbírói klauzuláját, és elutasította a saját joghatóságát, arra hivatkozva, hogy csak a kisajátítást követő kártalanítás összegével kapcsolatos jogvitákban járhat el.²⁷ Ez szöges ellentétben áll az előző esetben leírtakkal, ahol a választottbíró kikerülte ezt a problémát, egy meglehetősen tág értelmezést alkalmazva. Ezt a nézetet viszont itt láthatóan nem követte a hágai választottbíró. Tehát ebben az ügyben már visszaüött Kínára a saját óvatossága az első generációs BIT-jei megkötése kapcsán.

A mongol esethez hasonló eredményt figyelhetünk meg a harmadik vizsgálandó esetben, az úgynevezett *Ping An Life Insurance v. Belgium* ügyben.²⁸ Ebben az esetben a felek közötti vita az úgynevezett Fortis bankcsoportot érintő 2008-as belga mentőcsomagra épült, ami a kínai befektetők állítása szerint kisajátította befektetésüket a csoportban (a befektetők 2007 és 2008 között vásároltak tulajdoni részt a bankcsoportban). Ennek keretében ugyanis a csoportot államosították, és ezt követően harmadik félnek eladták. További érdekessége az ügynek, hogy két BIT kombinálása alkotta a külföldi, kínai befektető perlésének jogalapját 2012-ben. Első körben az 1986-os Kína-Belgium BIT szolgáltatta az anyagi jogot (a befektetés időpontja miatt), míg az újabb 2009-es BIT az ICSID-hez való fordulás lehetőségét biztosította volna, illetve más eljárásjogi kérdéseket rendezett volna a befektetők szándéka szerint. Ezt a választottbíró

²⁶ ITALAW <https://www.italaw.com/cases/279> (Letöltés dátuma: 2019.07.29.)

²⁷ PETERSON, LUKE ERIC: Mongolia Prevails in Long-Running Chinese Bit Arbitration, as Arbitrators Distinguish Their Reading of Constricted Jurisdiction Clause from More Generous Readings in Prior Cases <https://www.iareporter.com/articles/mongolia-prevails-in-long-running-chinese-bit-arbitration-as-arbitrators-distinguish-their-reading-of-constricted-jurisdiction-clause-from-more-generous-readings-in-prior-cases/> (Letöltés dátuma: 2019. 08. 05.)

²⁸ ITALAW <https://www.italaw.com/cases/3088> (hozzáférve 2019. 07. 31.)

elutasította, kiemelve hogy a 2009-es BIT szélesebb eljárásjogi megoldásai nem elérhetőek az olyan esetekben amiket még az 1986-os BIT alapján kell megítélni. Ennek következtében a választottbíróóság megállapította saját joghatóságának hiányát. A rövidege ellenére ennek az ügynek az érdekessége ismét visszanyúlik az előző fejezethez. Ahogy korábban említettük, a kezdeti kínai BIT-ek csak korlátozott mértékben tartalmaztak választottbíróósági klauzulákat, ahogy az 1986-os Kína-Belgium BIT esetében is történt. Ennek következtében a kínai befektető megpróbálta ezt ugyan kikerülni az újabb, második generációs 2009-es BIT beemelésével, de mivel a jogesetre még a korábbi BIT vonatkozott, ezen próbálkozásait elutasította a választottbíróóság. Így itt ismételten visszaüött Kínára a korábbi elzárkózása a nemzetközi választottbíróósági vitarendezéstől.

Végezetül érdemes megemlíteni a még folyamatban lévő *Beijing Urban Construction v. Yemen* ügyet.²⁹ Ennek az esetnek a lényege, hogy Sana'a-ban, Jemen fővárosában, egy kínai állami tulajdonban lévő cég (a Beijing Urban Construction Group Co. Ltd., továbbiakban: BUCG) építette meg részben Sana'a Nemzetközi Repülőtér egy új terminálját, miután megállapodott az illetékes jemeni hatósággal. Ám a BUCG szerződéses teljesítését állítólagosan megakadályozta a jemeni állam 2009-ben (három évvel a szerződés megkötése után) katonai és egyéb biztonsági erők bevetésével, akik elzárták a BUCG elől a projekt megvalósításának helyét és alkalmazottjait őrizetbe vették, illetve egyéb módon zaklatták. E többhetes akció után a jemeni hatóság felmondta a szerződést, arra hivatkozva, hogy a BUCG nem folytatta a munkálatokat. Ezt követően a kínai fél választottbíróósági eljárást kezdeményezett, miután a BUCG a 2002-es Kína-Jemen BIT-re hivatkozott. Egyik központi előzetes kérdésnek minősült az, hogy a BUCG állami szereplő vagy sem. A választottbíróóság úgy döntött, hogy nem minősül annak, mivel az ügy kontextusában pusztán gazdasági szereplőként jelent meg. Ezt követően Jemen megpróbált még azzal érvelni (hasonlóan az eddig taglalt esetekhez), hogy a BIT választottbíróósági klauzulája csak a kisajátítás követő kompenzáció összegére vonatkozik (annak ellenére, hogy 2002-ben kötötték, ez még többé-kevésbé egy első generációs kínai BIT-nek tekinthető emiatt a klauzula miatt). Hasonlóképpen a *Tza Yap Shum v. Peru* üggyhez, a választottbíróóság itt is egy tág értelmezést favorizált, kiemelve, hogy ebbe a klauzulába beletartoznak az olyan ügyek is, amelyeknél az a kérdés, hogy történt-e kisajátítás vagy sem, mivel ez elősegíti a BIT céljainak érvényesülését.

Tehát azokban az esetekben ahol a kínai fél felperesként mutatkozik, megfigyelhetjük az első generációs BIT-ek értelmezése körüli nehézségeket, illetve az inkonzisztens választottbíróósági gyakorlatot. Ez vélhetően közrejátszhatott a kevés ügyszámban. Ugyanakkor, következő szempontként érdemes megvizsgálni, hogy milyen más ügyei voltak Kínának, ezúttal a fogadó állam szerepében.

Ezen a téren sem beszélhetünk túl sok üggyről. Kína első ISDS ügyét (fogadóállamként) az *Ekran Berhad v. China*³⁰ képezte. Ebben az esetben egy malajziai cég kínai leányvállalata került vitába a kínai állammal. A cég bérletet szerzett körülbelül egy kilencszáz hektáros földterület felett Hainanban, ám volt egy feltétel miszerint a helyi szabályoknak megfelelően ingatlan- és egyéb fejlesztéseket kell végeznie a cégnek a bérbe

²⁹ ITALAW <https://www.italaw.com/cases/5904> (Letöltés dátuma: 2019. 08. 06.)

³⁰ ICSID <https://icsid.worldbank.org/en/Pages/cases/casedetail.aspx?CaseNo=ARB/11/15> (Letöltés dátuma: 2019. 08. 08.)

kapott földterületen. A helyi hatóságok arra hivatkozva, hogy a cég ezt nem tette meg, visszavonták a bérleti jogot. Az ügy nem nyilvános természeténél fogva sajnos kevés tény ismeretes. Az Ekran Berhad választottbírói eljárást kezdeményezett az ICSID előtt, az 1988-as Kína-Malajzia BIT-re hivatkozva (tehát egy elsőgenerációs kínai BIT-re), ám mielőtt felálhatott volna a választottbíró, a felek közösen kérelmezték az eljárás felfüggesztését (mindez történt 2011-ben), és két év múlva pedig a választottbírói eljárás megszüntetését indítványozták közösen, arra hivatkozva, hogy megegyeztek peren kívül. Habár eredményt nem nagyon hozott ez az ügy, mégis érdemes volt megemlíteni, hiszen az első ismert ISDS esete Kínának alperesként.

Kína második ismert ISDS ügye alperesként az *Ansung Housing v. China*³¹ volt. Erről az esetről már több információ áll rendelkezésre, így részletesebben tudunk írni az ügy körülményeiről. Itt arról volt szó, hogy egy dél-koreai cég megállapodott a Sheyang Xian-i helyi hatóságokkal egy luxus-komplexum építéséről (golfpálya, klubház és luxus lakások). Ám miután megkezdték a munkálatokat, számos problémával találta szemben magát a külföldi befektető. Először is csak nehézkesen kapta meg a ténylegesen neki ígért földterületet, illetve a közelben egy kínai vállalat épített egy „vidámparkot” (amiről később kiderült, hogy szintén golfpálya). Ez és hasonló okok miatt lényegesen csúszott az építkezés, aminek következtében a helyi hatóságok közvetítésével kölcsönt kapott az Ansung Housing. Ugyanakkor, az idő előrehaladtával teljesen megszűnt a kapcsolat a két oldal között, a koreai cég nem kapta meg az ígért földterület második felét, így a komplexum végül kisebb lett, és emiatt a befektető állítása szerint nem is volt profitképes (mivel a korábban említett „vidámpark” is ugyanannyi golflyukkal rendelkezett). Ezt követően a befektető állítása szerint felvette velük a helyi hatóság a kapcsolatot, de csak abból a célból, hogy a korábbi kölcsönt visszakövetelje, és ennek keretében zaklatták a cég munkavállalóit és akadályozták a komplexum működését. Ez végül ahhoz vezetett, hogy kedvezményes áron eladásra került a projektum egy kínai vevőnek. Mivel jelentős károkat szenvedett, a koreai cég így az ICSID előtt választottbírói eljárást kezdeményezett, jogalapként a 2007-es Kína-Korea BIT-re, tehát egy második generációs kínai BIT-re, hivatkozva. Itt alapvető problémát jelentett az, hogy a BIT választottbírói klauzúla szerint a külföldi befektetőnek három éve van a kár felismerésétől a keresete benyújtására. Kína emiatt kifogásolta a joghatóságot, arra hivatkozva, hogy a cég ezt már túllépte (a komplexum 2010-re készült el, az állítólagos zaklatás 2011-ben történt, a választottbíróshoz való fordulás pedig 2014-ben). Ehhez kapcsolódó kérdés volt, hogy a kár ténye (ahogy azt Kína vélte), vagy pedig a kár nagyságának megismerése (ahogy a koreai cég gondolta) a lényeges dátum. A választottbíró az előbbi mellett döntött, és kijelentette, hogy az a lényeges, hogy mikor ismeri fel a befektető azt, hogy kára keletkezett, és nem az, hogy mikor tudja meg hogy pontosan mennyi. A félperes cég ezt követően még próbálkozott egy mentőövvel: a legnagyobb kedvezmény elvére hivatkozott, mivel más második generációs kínai BIT-ekben nincs ilyesfajta időbeli megkötés. A választottbíró ezt az érvelést elutasította, arra hivatkozva, hogy a legnagyobb kedvezmény elve csak a BIT-ek anyagi jogára terjed ki, ez az időkorlátozás viszont a BIT eljárás-jogi specifikuma. Ennek következtében a választottbíró megállapította saját joghatóságát.

³¹ ITALAW <https://www.italaw.com/cases/5391> (Letöltés dátuma: 2019. 08. 10.)

gának hiányát. Tehát Kína második ismert ISDS tapasztalata alperesként egyértelműen pozitív volt, gyakorlatilag megnyerte az ügyet.

Kína harmadik és aktuálisan utolsó ISDS ügye (ICSID előtt) alperesként a *Hela Schwarz v. China*.³² Ez az ügy még folyamatban van, de már néhány részlet ismert. Az ügyben egy német élelmiszeripari cég 50 éves bérletet szerzett egy Shandong-i ipari földterületre a kínai leányvállalatán keresztül, majd jelentős mértékű építkezést végzett rajta. Tizenhárom évvel a bérlet kezdete után, 2014-ben, a Jinani önkormányzat közvetlenül kisajátította a területet egy rendeletében. Ennek a rendeletnek egy lakóövezet-renovációs projekt képezte alapját, amelynek keretében a folyómenti lakosok életminőségét szerették volna javítani. Emiatt a leányvállalt közigazgatási bíróságon megtámadta a rendeletet. Az eljárás folyamán (de még annak befejeződése előtt) az önkormányzat kiadott egy kártalanítási rendeletet, de az ebben szereplő összeget a leányvállalat és a külföldi befektető nem tartotta arányosnak a kisajátított terület értékével. Ezt követően a kooperáció teljesen megszűnt a két oldal között, és végül a német anyavállalat 2017-ben kezdeményezett egy választottbírói eljárást az ICSID előtt, a 2003-as Kína-Németország BIT alapján. Az ügy még jelenleg is folyamatban van, és a legújabb (publikusan hozzáférhető) dokumentumok alapján az ideiglenes intézkedések kérdését vitatják.

Összegezve, látható hogy a külföldi befektetők meglehetősen ritkán kezdeményeznek ISDS eljárást Kína ellen, és a három ismert esetből egy még függőben van, egy peren kívül megegyezéssel zárult, egy pedig Kína *de facto* győzelmével ért véget. Ahogy már az előző esetsorozat kapcsán is kiemeltük, lehetséges, hogy itt is az első generációs BIT-ek hiányosságai okozzák az ügy-szűkösset.

V. Összegzés

Összegzésképpen elmondható, hogy több oka is van annak, hogy Kína ilyen kevés ISDS ügyben érintett. Ahogy bemutatásra került, Kína évtizedekig teljesen el volt zárkózva a globálisan elterjedt befektetési mechanizmusoktól. Mire a nyitás megtörtént 1978-ban, az ISDS már többé-kevésbé egy jól kiépült és elterjedt szisztéma volt. Tehát alából volt egy „lépéshátrány” ilyen tekintetében. Ugyanakkor, a reformok csak egy óvatos nyitáshoz vezettek csak első körben. Ahogy láthattuk, Kína jogalkotása kezdetben még meglehetősen szigorúan kezelte a külföldi befektetés koncepcióját, a külföldi befektetés többségben különböző meghatározott zónákra volt szorítkozva. Továbbá, az is egyértelmű, hogy a kezdeti kétoldalú befektetésvédelmi egyezmények még alkalmatlanok voltak az ISDS típusú vitarendezésre, mert egyrésztől vagy alából nem is engedték az ilyen jellegű vitarendezést, vagy engedték ugyan, de csak szűk körben (kisajátítás után járó kártalanítás összegét érintő viták). Az igazi fordulópontot az jelentette, amikor a kínai befektetők jelentősebb tőkével jelentek meg külföldön. Ekkor már egyértelművé vált Kína számára is, hogy a fennálló BIT rendszer hátrányos a kínai befektetők számára is. Ez a felismerés a 2000-es évek elején vezetett a már tárgyalt második generációs BIT-ekhez, amelyek fokozatosan egyre szélesebb körben elfogadták az ISDS mecha-

³² ITALAW <https://www.italaw.com/cases/5973> (Letöltés dátuma: 2019. 08. 11.)

nizmust. A meglévő ismert beruházási vitákkal kapcsolatos ügyek mind az elmúlt 12 évben merültek fel (ami befektetésvédelmi szempontból nagyon rövid idő, hisz a most alkalmazott rendszer már az 1960-as és 1970-es években kialakult és elterjedt volt). Habár az ismert ügyszám még mindig nagyon alacsony, a 2010-es években megfigyelhető egy fokozatosan emelkedő ügyszám mindkét oldalon (alperesi és felperes országa). Ahogy a nyitás politikája tovább bontakozik, a második generációs kínai BIT-ek egyre jobban átveszik a régi helyét, ahogy a jogalkotás és zónapolitika egyre nyíltabbá válik a külföldi befektetések felé, úgy fogjuk vélhetően látni majd az ISDS ügyek számának növekedését. Kína immáron erős gazdasági hatalommá vált, így megengedheti magának hogy a nemzetközileg bevett ISDS mechanizmuson keresztül intézze befektetésügyi vitáit, habár természetesen még vélhetően eltart egy darabig mire ténylegesen beépül ebbe a globális rendszerbe az ország.

ZOLTÁN VÍG

DEVELOPMENT OF INVESTMENT PROTECTION IN CHINA AND THE ISDS MECHANISM

(Summary)

Despite its astonishing economic importance, China has been party only in few investment arbitration cases. The primary aim of this work is to try to find out the reason for this. The work first examines the historical roots of Chinese investment protection from the beginning of the 20th century up until the present day. It particularly looks into the reforms of President Xi Jinping, and the current investment system. This is followed by the examination of the most important investment arbitration cases in which China has been involved. The author came to the conclusion that the main reason for the small number of investment arbitration cases is the slow and gradual opening of the Chinese system towards international trends in this field. The real turning point came with the increase of Chinese investments abroad, when it became the self-interest of the country to protect its investors abroad.